

ДИНАМИКАЛЫК ВЕБ - САЙТ ТҮЗҮҮНҮН ЗАМАНБАП ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Бул макалада веб-сайт түзүүнүн ыкмалары, программалары жана сайт түзүүнүн структурасы жөнүндө маалыматтар берилген. Ошондой эле динамикалык веб-сайт боюнча да маалыматтар берилди.

Негизги сөздөр: Веб-сайт, HTML, JavaScript, PHP программалоо тили, Internet Explorer, WWW, Web-сервер, гипертекст, браузер.

Алтынай Сыдыковна Нышанова - преподаватель,
Технологический колледж, Ошский технологический университет

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ СОЗДАНИЯ ДИНАМИЧЕСКОГО ВЕБ-САЙТА

В этой статье даны методы создания веб-сайтов, программы и информация о структуре создания сайта. А также даны информация о динамическом веб сайта.

Ключевые слова: Веб-сайт, HTML, Java Script, язык программирование PHP, Internet Explorer, WWW, Web-сервер, гипертекст, браузер.

Nyshanova Altynay Sydycovna -teacher,
College of Technology Osh Technological University

MODERN TECHNOLOGY IN THE CRIEATION OF DINAMICAL WEBSITE

This article deals with the methods of creation website programe and informations on Structure of creationns of sites and also given the information about the website.

Key words: Web-site, HTML, JavaScript, the language of programm PHP, Internet Explorer, WWW, Web-server, hypertext, brauser.

Азыркы мезгилде компьютердик технология тездик менен өнүгүп бара жаткандыктан адам баласынын ишмердүүлүгүнүн компьютерсиз элестетүү кыйын. Ал эми компьютердик технологиянын өнүгүшү информациялык технологиянын да өнүгүүсүнө шарт түзүүдө. Информациялык технология дегендин өзү электрондук почтаны колдонуп, Web - сайттардан керектүү маалыматтарды издеп, эң акыркы жаңылыктарды окуп, интернет аркылуу маалымат алмашуу болуп саналат.

Көптөгөн программистер динамикалык Web - сайттарды түзүүдө HTML, JavaScript, PHP программалоо тилдерин колдонуу менен сайттардын интерактивдүүлүгүн арттырат. Жөнөкөй Web - беттерин түзүү үчүн атайын программаларды орнотуунун зарылчылыгы жок. Аларды стандарттык программадагы “Блокнот” тексттик редакторунда даярдап, Internet Explorer маалымдагычында аткарып көрүү жетиштүү болот [1].

Web менен компьютердик тармактардын байланышын төмөнкүдөй түшүндүрүүгө болот. Web-маалыматтар ресурсу, ал эми компьютердик тармактар-маалыматтарды берүү каражаты болуп эсептелет. WWW ресурсунун документтеринде текстти жана

сүрөттү гана эмес, музыканы да, фильмдерди да, программаларды да жана берилгендердин башка булактарына шилтемелерди да табууга болот.

WWW ресурсундагы маалыматтар ал тармакка бириктирилген компьютерде Web-бет түрүндө жайгаштырылат. Web-бет деп интернет тармагы үчүн даярдалган документти айтабыз. Web - беттердин жыйындысын Web - сайт деп, ал эми сайт жайгаштырылган компьютерлерди сервер (Web-сервер) деп айтабыз [2].

Web-беттерди түзүү үчүн гипертекст (hypertext) технологиясы, б.а. берилген маалыматтарды, объектерди, элементтерди жана беттерди бири-бири менен байланыштыруу методдорунун технологиясы колдонулат.

Гипертексттик документтер HTML (Эйч Ти Эм Эл) (Hyper Text Markup Language-гипертекстти түзүү тили) - тилинин каражаты менен даярдалат.

Гипертексттик документтерди тармак боюнча жөнөтүү үчүн HTTP (Эйч Ти Ти Пи) (Hyper Text Transfer Protokol)- технологиясы колдонулат [3].

Динамикалык сайт. Динамикалык сайт - бул динамикалык баракчадан: шаблондордон, контенттен, скрипттен жана өзүнчө бөлүнгөн сайттардан түзүлгөн сайт. Сайттын колдонуучунун браузердин натыйжасында көрсөтүлгөн, суроо-талабы боюнча, ыкчам жүрүш тарабында пайда болот, мастер-беттеги жана өзүнчө сакталган мазмуну (маалымат, скриптер ж.б.). Окшош беттер бир катар тиешелүү мазмун чөмүлдүрүлө турган бир барак үлгүнү колдонуп, адатта, аны басып чыгууга бир шаблон менен сайтына (баардык бетине жыйындысы) көрүнүшүн өзгөртүүгө мүмкүндүк берет [1].

Өз мазмунун толуктоо (мисалы, шаблондун бетти сайттын каражаты) катары болушу мүмкүн. Ошондой эле үчүнчү жактын программалык каражаттарын пайдалануу

1. Түзөтүү. Баардык беттерди түзөтүү жөндөмдүүлүгү (мисалы, администраторлор же ыйгарым укуктуу колдонуучулар сыяктуу) колдонуучулардын бир гана категорияларына берилет.

Кээ бир учурларда, желе мазмунун аныктоо түзөтүүгө жашыруун колдонуучулар берет, ал көп учурда аз болот.

Ошондой эле адатта сайт мазмунду алуу үчүн төмөнкүдөй:

1. Generatsiya мазмуну servera.
2. Тарапта керектөөчү тарабында өндүрүлгөн бет klienti.
3. Generatsiya мазмунду берүүгө болот [2].

HTML тили жана анын тегдери

HTML тили деп Web-беттерди (HTML-документтерди) даярдоо үчүн дайындалган программалоо тилин айтабыз.

HTML тили- тэгдердин (дескрипторлордун, ярлыктардын), б.а. башкаруучу символдордун (белгилердин) коллекциясы болуп эсептелет.

Тэгдердин жардамы менен документке элементтерди кошууга жана аларды калыпка салууга (форматтоого) болот [3].

HTML тили 1992-жылы Тим Бернерс-Ли тарабынан иштелип чыгып, Mosais браузеринде колдонулган. Бүгүнкү күндө анын өркүндөтүлгөн HTML 4.0 версиясы кеңири колдонулууда [1].

HTML тилинин базалык элементтери

HTML тилинин эки түрдүү базалык элементтери бар:

- Тег (тег-белги, ярлык, маркер, дескриптор).
- Символдук константалар

1) Тег-деп белгилердин жыйындысын айтабыз. Бардык тегдер “кичине” (<) белгиси менен башталып, “чон” (>) белгиси менен бүтөт. Бул эки символдорду бурчтук кашаалар деп да айтабыз. HTML тилинде ар бир тегдин атайын мааниси бар. Тегдердин аталышында тамганын регистри мааниге ээ эмес, б.а.тегтерди жазууда кичине же чон

тамгалардын каалагандай пайдаланса болот. Бирок тегдерди документтин кадимки текстинен айырмалоо үчүн тегдерди чоң тамгалар менен жазуу сунушталат [1].

Тегдер түгөйлүү жана түгөйсүз болушу мүмкүн. Түгөйлүү тегдин ачуучу теги жана жабуучу теги болот. Жабуучу тегдин алдынан кыйгач белчек белгиси (/) коюлат. Ал эми түгөйсүз тегдин жабуучу теги болбойт. Ар бир тегдин өзүнүн аты-идентификатору (ID) бар. Тегдер белгилүү бир касиеттерге – атрибуттарга ээ болушу мүмкүн.

Жалпы учурда түгөйлүү тег төмөнкүдөй жазылат:

<Тег 1-атрибут='1-маани' 2-атрибут='2-маани'...> Текст </Тег>

Мында: Тег-тегдин идентификатору, атрибут.-атрибуттун аты, маани-атрибуттун мааниси, Текст-тегдин таасири аракет этүүчү текст. <Тег>-ачуучу тег, </Тег>-жабуучу тег.

Атрибуттун маанилери тексттик жолчо түрүндө кавычкага алынып жазылат. Ал үчүн жалгыз кавычканы (') же кош кавычканы (") колдонууга болот. Эң негизгиси ачуучу жана жабуучу кавычка бирдей болушу керек. Блокнот тексттик редакторунда коюлган кавычкаларды маалымдагыч эч кандай тоскоолдугу жок окуй алат, ал эми Word тексттик редакторунда коюлган кавычкаларды маалымдагыч туура эмес окуп коюшу мүмкүн, анткени Word туура кавычканы (") түгөйлүү кавычкалардын бирине ("") же (") автоматтык түрдө көтөрүп салышы мүмкүн [3].

Түгөйлүү тегдин мисалдары: Түгөйлүү эмес тегдин мисалдары:

<HTML> ...</ HTML >
 <META>

<HEAD>...<HEAD> <HR><INPUT>

<TITLE>...</TITLE> <FRAME>

Атрибуту менен жазылган түгөйлүү тегдин мисалдары:

<P align='left'> Абзац солго түздөлгөн </P>

<P align='center'> Абзац ортого түздөлгөн </P>

<P align='right'> Абзац оңго түздөлгөн </P>

2) Символдук константалар амперсанд (&) белгиси менен башталып, андан кийин константанын аты жазылат же фунт белгиси менен башталган символдун оңдук коду жазылат. Символдук константанын акыркы үтүрлүү чекит (;) менен бүтөт (1-таблица) [3].

Таблица 1

Символдук константалар

Символдор	Код	Аталышы
Пробел	&#32: 	Пробел (боштук)
!	&#33:	Илеп белгиси
“	&#34: "	Кош кавычка
%	&#37:	Процент
&	&#38: &	Амперсанл (Ampersand)
<	&#60: <	“Кичине” белгиси
>	& # 62: &	“Чон” белгиси
С	&#169: ©	Соругright белгиси-автордук укук
«	&# 171:	Сол жаккы бурчтук кош канаа

Web-беттердин редакторлору жөнүндөгү жалпы маалымат. Web-беттерди даярдоо үчүн документти htm же html форматта сактоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болгон редакторлорду колдонуу керек. Web-беттердин редакторлорун тандоо маселенин коюлушуна жана татаалдыгына жараша болот.

Мисалы, эң жөнөкөй Web- беттерди “Блокнот” стандарттык программасында же WordPad тексттик редакторунда даярдоого болот [2].

Web- бетте интерактивдүү элементтерди камсыз кылуучу кичинекей программаларды - сценарийлерди кошуу үчүн JavaScript программалоо каражатын колдонуу керек.

Web-беттин функционалдык мүмкүнчүлүктөрүн жогорулатуу жана башкаруу элементтерин кошуу үчүн ActiveX же Java-апплет программалык объекттерин колдонуу керек.

Көп колдонулуучу Web-беттердин редакторлоруна төмөнкүлөрдү кошууга болот:

- MS Office колдонмолору (Word, Excel, PowerPoint);
- Web-беттердин мастерлери;
- GeoCities PageBuilder;
- Macromedia Dreamweaver;
- Microsoft FrontPage;
- Adobe GoLive;

Web браузерлер. Web-сайттарды интернеттен көрүү үчүн Web браузерлер деп аталган программалар-маалымдагычтар (обозреватель) колдонулат. Алардын ичинен эң көп колдонулгандары төмөнкүлөр: Microsoft Internet Explorer (<http://www.microsoft.com/ie>) жана Netscape Navigator (<http://www.netscape.com>).

Web-бетти окуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу үчүн документти маалымдагычтар окуй ала турган форматта сактап, Web-серверге жайгаштыруу жетиштүү болот. Интернетге туташтырылган жана компьютердик тармактын иштөөсүн камсыз кылуучу атайын программа (мисалы, <http://www.apache.org>) орнотулган каалагандай компьютер Web-сервер болушу мүмкүн [5].

Пуск/ Программы/ Internet Explorer командасын колдонобуз.

Web-сайтты окуу үчүн анын URL дарегин маалымдагычтын (обозреватель) даректи жазуучу жолчосуна жазып, Enter баскычын басуу керек [2].

Клиент-сервер технологиясы. WWW ресурсунда «клиент-сервет» технологиясы колдонулат, б.а. каалаган колдонуучунун –клиенттин издөөсүнө (запрос) серверден ар дайым жооп алууга болот, анткени Web- серверде документтердин, программалардын жана башка маалыматтардын каерге жайланышкандыгы, издөө салынган протоколдун түрү жана түйүнгө тиешелүү болгон баардык маалыматтар сакталат [4].

Мисалы, <http://www.microsoft.com/Misc/Shotcuts.htm> издөөсү боюнча Web- сервер эң оболу маалымдагычтан келген издөөнү интерпретациялап, Misc директориясына өтөт жана ал жерден Shotcuts.htm документин табат жана анымаалымдагычтын терезесине чыгарып берет [5].

Корутунду. Жаңы үйрөнүп жаткан студенттерге динамикалык сайт түзүүнүн методдору, структурасы жана программалары боюнча маалымат берилди. Динамикалык сайт боюнча студенттер толук маалымат алышып өз алдынча сайт түзүп, иштеше жакшы болсок. Орто окуу жайлардын студенттерине да модулдук система киргизилсе жакшы болмок. Студенттердин билим деңгээлин текшерүү өтүлгөн материалдардын жеткиликтүү өтүлгөндүгүн баалоо таасирдүү болот.

Адабияттар:

1. **Клименко, С.** INTERNET: Среда обитания информационного общества. [Текст] / В. Уразметов // Москва 1995.-266.
2. **Ли-Рон Й.** Публикация на Web становится легче [Текст] Питер 1996.– 136.
3. **Сапенаур, С.** Справочник Web-мастера: [Текст] / В. Куэрсиа // Москва 1997.-1656.
4. **Уланофф, Л.** Художественное оформление для узла Web[Текст] Москва 1996. –154б.
5. Мир Internet Журнал для пользователей сети. [Текст] Питер 2014.-162б.